

POSTUPAK OSIGURANJA PRIVREMENOM MJEROM ZAUSTAVLJANJA BRODA

Duškanka Rušinović,
sudac okružnog privrednog suda, Rijeka

UDK 347.79.6.(798)
Stručni rad

Članak sadrži kratki prikaz postupanja sudova u predmetima osiguranja vjerovnikovih novčanih i nenovčanih tražbina privremenom mjerom zaustavljanja broda. Naglašava proceduralne probleme pomorskoizvršnoga prava u postupcima osiguranja zbog nejasnoće postojećih ili nepostojanja cjelovite materijalno i procesnopravne zakonske regulative u tom području.

Ukratko, definira mjere osiguranja uopće, izdvaja kao predmet izlaganja privremene mjere na brodu, označuje vrste privremenih mjera na brodu, potraživanja koja se osiguravaju privremenom mjerom zaustavljanja broda, govori o nadležnosti suda u postupcima osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda, trajanju takva postupka, njegovu okončanju, pravnim lijekovima i izvršenju rješenja donijetih u postupku osiguranja.

Posebno izlaže problem »garancija P & I klubova« koje se često nude kao specifična izvršna facultas alternativa u postupcima osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda.

MJERE OSIGURANJA

Mjere osiguranja kao institut izvršnoga prava, ostvaruju se u posebnom postupku, a ustanovljene su radi sprečavanja nastupanja štetnih posljedice za vjerovnika — pravne ili faktičke nemogućnosti primudnog izvršenja kvalificirane isprave. Svrha je mjera osiguranja da omoguće vjerovniku buduće ostvarenje njegova potraživanja, tj. da smanje opasnost koja prijete budućem ostvarenju vjerovnikova potraživanja.

Mjere osiguranja trebaju pružiti najveću moguću zaštitu vjerovniku, i ujedno ga štiti od neosnovanoga zahvata vjerovnika prema njegovim pravima. Sredstva kojima se osigurava buduće zadovoljenje vjerovnika trebaju biti dovoljno djelotvorna da ometu neuspjeh izvršenja, ali nikada toliko intenzivno da dovedu do potpunog ostvarenja pretendiranoga vjerovnikova prava.¹

¹ S. Triva, V. Belajec, M. Dika: »Sudsko izvršno pravo« Informator, Zagreb, 1984.

Pomorskim izvršnim pravom uređena su tri sredstva osiguranja.²

(1) *Zasnivanje založnih prava na brodu* — apsolutnoga prava u korist vjerovnika, kojim se vjerovnik štiti, ne samo od štetnih raspolaganja dužnika, nego i od zahvata trećih koji polažu neko pravo na brod³ dužnika koji je predmetom osiguranja. Zasniva se na temelju izvršne isprave i vremenski je neograničeno u svom trajanju (arg. iz čl. 966. ZPUP).

(2) *Prethodne mjere — predbilježba založnoga prava na brodu* dužnika, koja djeluje apsolutno, dakle i prema trećima, ali je vremenski ograničena (arg. iz čl. 675. i čl. 977. st. 1. ZPUP).

(3) *Privremene mjere* — kao najslabije sredstvo osiguranja, jer ne stvaraju apsolutno pravne učinke u korist vjerovnika, nego samo faktički štite vjerovnika od štetnih raspolaganja dužnika, koje bi mogle ugroziti buduće ostvarenje njegova potraživanja (s pravnim učinkom — *inter partes*).

Vremenski su ograničene, pa će biti ukinute, a postupak osiguranja obustavljen, kada bezuspješno protekne rok za ispunjenje pretpostavki za provođenje postupka izvršenja (arg. iz čl. 986. ZPUP). Ako su naime, sazreli uvjeti za potpuno ostvarenje potraživanja u postupku izvršenja, nema mjesta primjeni mjera osiguranja.

Predmetom ovog članka bit će samo privremene mjere na brodu.

PRIVREMENE MJERE NA BRODU

Privremene mjere na brodu institucionalizirane su u okviru pomorskoga izvršnog prava, a njima se u ograničenom roku osigurava buduće ostvarenje novčanih i/ili nenovčanih potraživanja vjerovnika. One se mogu poduzimati prije pokretanja, ali i u toku sudskog (upravnog ili drugog) postupka, te nakon okončanja tih postupaka, sve dok izvršenje ne bude provedeno.

Vrste privremenih mjera

Pomorsko izvršno pravo razlikuje:

- a) *privremene mjere na brodu* — protiv osobe ovlaštene da raspolaže brodom;
- b) *privremene mjere na teretu* koji se na brodu nalazi — protiv osobe ovlaštene da raspolaže teretom.

² Zakon je donesen 15. III. 1987., a stupio na snagu 1. I. 1978. (SL SFRJ br. 22/77, s kasnijim izmjenama).

³ U smislu našega plovidbenoga zakona *brod* je pomorski brod i brod unutrašnje plovidbe, osim ratnoga broda. *Pomorski brod* je brod trgovačke mornarice osposobljen za plovidbu morem, čija je baždarska duljina 12 m ili veća, a registarski opseg 15 BRT ili veći. (arg. iz čl. 6. ZPUP)

Privremeno se može zaustaviti samo onaj brod, koji je u trenutku zaustavljanja u cijelosti u vlasništvu dužnika. Ako ima više vlasnika, onda svi oni moraju biti osobni dužnici za isti dug. Ako brod nije u vlasništvu osobnog dužnika, privremeno može biti zaustavljen zbog osiguranja potraživanja za koje je opterećen založnim pravom ili drugim založnim pravom stranoga prava (mortgage), te zbog drugih potraživanja iz čl. 877. st. 3 ZPUP, koja se na brod odnose (arg. iz čl. 982. st. 1. ZPUP).

Ako je dužnik zakupac broda, koji prema pravu koje se primjenjuje u ugovornom odnosu između njega i vlasnika broda ili broдача, sam odgovara trećim osobama, može se zaustaviti taj brod ili bilo koji drugi brod na kojem zakupac ima pravo raspolaganja — odnosno vlasništva (arg. iz čl. 982. st. 2. ZPUP).

Prema zahtjevu koji se odnosi na pravo raspolaganja brodom (vlasništvo), suvlasništvo i založno pravo na brodu, može se zaustaviti samo onaj brod na koji se taj zahtjev odnosi (arg. iz čl. 982. st. 4. ZPUP).

Privremene se mjere *na brodu* dopuštaju radi osiguranja:

- a) novčanih potraživanja vjerovnika;
- b) nenovčanih potraživanja vjerovnika.

Naš plovidbeni zakon (samo primjerice) nabraja privremene mjere koje se dopuštaju radi osiguranja novčanih potraživanja vjerovnika, pa veli da sud može dopustiti:

- a₁) privremenu mjeru zabrane otuđenja ili raspolaganja brodom.
- a₂) privremenu mjeru čuvanja broda;
- a₃) privremenu mjeru zaustavljanja broda
(arg. iz čl. 979. st. 1. ZPUP).

Činjenica da su privremene mjere na brodu u zakonskom tekstu posebno razvrstane u ove tri grupe, ne upućuje na zaključak da ne bi bilo moguće na prijedlog vjerovnika dopustiti i svaku drugu mjeru kojom se postiže svrha osiguranja. Pravno pravilo iz čl. 266. st. 1. Zakona o izvršnom postupku (ZIP)⁴ primjenjuje se kao supsidijarni izvor prava u postupku osiguranja na pomorskim brodovima (arg. iz čl. 867. st. 5. ZPUP). Privremenom mjerom treba spriječiti dužnikove radnje kojim bi omeo namirenje novčanoga (nenovčanog) potraživanja vjerovnika, dakle, treba dopustiti svaku drugu privremenu mjeru kojom se postiže svrha osiguranja, u slučaju da ove zakonom nabrojene nisu efikasno osiguranje.

Zakon, međutim, ne specificira privremene mjere koje se dopuštaju na brodu, radi osiguranja *nenovčanih* potraživanja vjerovnika. Sud će stoga, radi osiguranja nenovčanih potraživanja vjerovnika, dopustiti bilo privremene mjere: zabrane otuđenja ili raspolaganja brodom, čuvanja broda, za-

⁴ Zakon o izvršnom postupku donesen je 30. III. 1978., a stupio je na snagu 1. X. 1978. godine (SL SFRJ br. 20/78).

ustavljanja broda, bilo svaku drugu privremenu mjeru kojom se postiže svrha osiguranja (arg. iz čl. 268. st. 1. ZIP, u vezi čl. 867. st. 5. ZPUP).

Privremene mjere na brodu (koje se dopuštaju radi osiguranja ili novčanih ili nenovčanih potraživanja vjerovnika), razlikuju se i prema uvjetima koji moraju biti ispunjeni da bi se mjera osiguranja dopustila.

Pretpostavke za dopuštanje privremenih mjera na brodu, radi osiguranja novčanih potraživanja vjerovnika propisane su odredbom čl. 979. st. 1. ZPUP. Predlagač privremene mjere mora učiniti vjerojatnim postojanje svojeg potraživanja prema dužniku, kao i opasnost da bi bez dopuštene privremene mjere dužnik omeo (i znatno otežao) kasnije ostvarenje njegova potraživanja.

Lista pretpostavki za dopuštanje privremenih mjera na brodu radi osiguranja nenovčanih potraživanja vjerovnika nešto je šira. Ovo zato što će sud osiguranja dopustiti privremenu mjeru na brodu, ne samo kada vjerovnik učini vjerojatnim svoje nenovčano potraživanje i opasnost koja mu prijeti, nego i onda kada je privremenu mjeru potrebno dopustiti, radi sprečavanja nasilja ili otklanjanja nenadoknadive štete vjerovniku (arg. iz čl. 979. st. 2. ZPUP).

Vjerovnik će učiniti vjerojatnim postojanje potraživanja prema dužniku, pružajući sudu na uvid privatnopravne isprave, kao što su ugovori, nagodbe, otpremnice robe, fakture i slično⁵ ili javnopravne isprave, kao što su odluke upravnih ili sudskih organa i slično. Moguće je da vjerovnik vjerojatnost postojanja potraživanja dokazuje sudu i iskazima ponuđenih svjedoka.⁶

Vjerovnik mora nadalje učiniti vjerojatnim postojanje opasnosti da bi bez dopuštene privremene mjere njegov dužnik otuđenjem broda, prikrivanjem broda, uklanjanjem broda ili na drugi način omeo (ili znatno otežao) kasnije ostvarivanje njegova potraživanja (arg. iz čl. 979. st. 1. ZPUP).

U pravnoj teoriji izraženo je stanovište da se razlikuje subjektivna od objektivne opasnosti, koja prijeti ostvarenju potraživanja. Radi se o *subjektivnoj* opasnosti, ako dužnik rasprodaje brod po niskim cijenama, rasipa svoju imovinu, bezrazložno i neumjereno je poklanja, zanemaruje čuvanje ili održavanje broda, a da pri tom nije relevantna krivnja dužnika pri poduzimanju ovih radnji.⁷ Postojanje subjektivne opasnosti mora učiniti vjerojatnim vjerovnik novčanoga potraživanja čije se osiguranje traži.

Objektivna opasnost jest ona koja prijeti vjerovnikovu potraživanju, neovisno o tomu da li je dužnik pridonio njenom nastanku. Vjerovnik mora učiniti vjerojatnim postojanje objektivne opasnosti zahtijeva li osiguranje svojega novčanoga potraživanja.⁸

⁵ Mr. V. Vujković: »Referat za savjetovanje Privrednih sudova u pomorskim sporovima«, Opatija, veljače 1988. g., str. 7.

⁶ Predmeti Okružnoga privrednog suda Rijeka, posl. br. R-I: 311/86, 81/87, 22/85, 23/89.

⁷ S. Triva, V. Belajec, M. Dika: »Sudsko izvršno pravo«, Informator Zagreb, 1984.

⁸ Ibidem str. 352.

U praksi sudovi osiguranja ne ispituju (niti su to u mogućnosti) postoji li subjektivna ili objektivna opasnost da će vjerovnikovo potraživanje biti spriječeno, nego privremene mjere dopuštaju i kad postoji samo tvrdnja vjerovnika da prijeti opasnost od ometanja njegova potraživanja.⁹

Supsidijarnom primjenom odredaba Zakona o izvršnom postupku u pomorskom izvršnom pravu sužena je lista uvjeta potrebnih za dopuštanje privremenih mjera na brodu. Bit će dovoljna samo jedna pretpostavka da sud dopusti privremenu mjeru na brodu, i to: vjerojatnost postojanja potraživanja vjerovnika, ali onoga potraživanja koje se ima ostvariti u inozemstvu (arg. iz čl. 265. st. 3. i čl. 267. st. 3. ZIP u vezi čl. 867. st. 5. ZPUP).

Vjerovnik, dakle, sudu osiguranja treba pružiti dokaz o tomu da *vjerojatno* postoji njegovo potraživanje koje se u odnosu na njega, ima ostvariti u inozemstvu. Element inozemnosti ima ono (vjerojatno) potraživanje vjerovnika, koje je upravljeno prema dužniku čije sjedište (prebivalište) nije u državi sjedišta (prebivališta) vjerovnika.

Ako se sjedište (prebivalište) dužnika i vjerovnika nalazi u istoj državi (premda različitoj od države sjedišta suda osiguranja), ne radi se o (vjerovalnom) potraživanju vjerovnika s elementom inozemnosti iz čl. 265. st. 3. ZIP.¹⁰

Privremene se mjere *na brodu* dopuštaju:

- a) na prijedlog vjerovnika;
- b) po službenoj dužnosti suda.

a) Postupak osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda u pravilu se pokreće na prijedlog vjerovnika.

b) Postoji međutim, mogućnost, da sud osiguranja po službenoj dužnosti odredi zaustavljanje broda (arg. iz čl. 2. st. 2. ZIP u vezi čl. 867. st. 5. ZPUP).

U praksi pomorskoga sudovanja pojavilo se pitanje može li sud dopustiti privremenu mjeru *čuvanja broda*, ako prethodno brod nije zaustavljen. Sudovi osiguranja zauzeli su stajalište da nije moguće čuvati brod kojemu prije toga nije zabranjeno isplavljenje iz luke (pristaništa) čuvanja. Prema ovom pravnom shvaćanju privremena mjera čuvanja broda dopušta se kao sporedna, uz već dopuštenu privremenu mjeru zaustavljanja broda. To upućuje na zaključak da privremena mjera čuvanja broda nije samostalna, nego je njeno dopuštanje ovisno i uvjetovano dopuštanjem privremene mjere zaustavljanja broda.¹¹

⁹ Predmeti OPS Rijeka R-I: 26/88, 41/88 i sl.

¹⁰ Predmeti Okružnoga privrednog suda Rijeka, poslovni broj R-I: 143/83, 136/86, 49/87, 37/88.

¹¹ Rješenje OPS Rijeka posl. br. R-I-35/88-2 od 7. 10. 1988., potvrđeno Rješenjem PSH Zagreb posl. br. Pž-3073/88-2 od 19. 9. 1989. Privremeno zaustavljanje broda u postupku osiguranja valja razlikovati od *zaustavljanja* (zapljene) broda u postupku izvršenja. Kao što se postupak osiguranja pokreće na prijedlog vjerovnika — predlagača privremene mjere zaustavljanja

U praksi — vjerovnici — predlagači privremene mjere čuvanja broda, u pravilu, stavljaju jedinstveni prijedlog za dopuštanje privremene mjere čuvanja i privremene mjere zaustavljanja broda.

Moguća je međutim pravna situacija u kojoj vjerovnik predlaže dopuštanje privremene mjere čuvanja broda, a da pri tom istovremeno ne traži i njegovo zaustavljanje.

Takav se eventualni prijedlog ne može smatrati u procesnom smislu nepodobnim za postupanje, jer je i razumljiv i sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti (arg. iz čl. 106. i čl. 186. ZPP u vezi čl. 14. ZIP u vezi čl. 867. st. 5. ZPUP). Takav prijedlog ne treba vratiti vjerovniku na ispravak ili dopunu u smislu čl. 109. Zakona o parničnom postupku.

Budući da je takav prijedlog dovoljno određen, sud osiguranja će u slučaju da nađe osnovanim prijedlog za dopuštanje privremene mjere čuvanja broda, istovremeno, a po službenoj dužnosti, odrediti privremeno zaustavljanje broda zabranom isplavljenja broda iz luke (pristaništa) čuvanja.

Osim opisanoga mogućeg slučaja dopuštanja privremene mjere zaustavljanja broda po službenoj dužnosti suda osiguranja, pojavilo se u pravnoj teoriji stajalište, prema kojemu je moguće privremeno zaustaviti brod po službenoj dužnosti, i to u sporu koji se vodi zbog smetanja posjeda broda.¹²

U toku postupka koji se vodi zbog smetanja posjeda broda, prema tom stajalištu, sud bi mogao po službenoj dužnosti, i bez saslušanja protivne stranke, odrediti privremene mjere koje se primjenjuju u postupku osiguranja, a radi otklanjanja hitne opasnosti od protupravnog oštećenja ili sprečavanja nasilja ili otklanjanja nenadoknadive štete (arg. iz čl. 442. ZPP u vezi čl. 14. ZIP u vezi čl. 867. st. 5. ZPUP).

Slijedi, dakle da bi u parnici radi smetanja posjeda broda, sud po službenoj dužnosti mogao odrediti privremenu mjeru zaustavljanja broda.

Ovakvo stajalište, međutim, trpi prigovor stvarne nenadležnosti parničnog suda kod kojega se vodi parnica, zbog smetanja posjeda broda, za odlučivanje o privremenoj mjeri zaustavljanja broda.

Stvarnu nadležnost sudova u SR Hrvatskoj uređuje Zakon o redovnim sudovima.¹³ Navedenim Zakonom propisana je stvarna nadležnost *općinskih* sudova za suđenje u sporovima zbog smetanja posjeda (arg. iz čl. 33. st. 1.

broda, tako se i postupak izvršenja prodajom broda pokreće na prijedlog vjerovnika. Vjerovnik predlaže da sud donese rješenje o izvršenju izvršne isprave prodajom broda, radi namirenja (bilo kojeg, ne samo »pomorskog«) novčanog potraživanja. Kada sud donese, odnosno primi rješenje o izvršenju prodajom broda, po službenoj će dužnosti odrediti zaustavljanje broda, a po potrebi i čuvanje broda, ili provesti druge radnje (arg. iz čl. 890. ZPUP).

¹² Dr. M. Dika: »Privremene mjere osiguranja na brodu« Zagreb, Savjetovanje o stvarnopravnim i obveznopravnim jamstvima u vezi s brodom s aspekta osiguranja, Pula, studeni 1988. godine.

¹³ Zakon o redovnim sudovima (ZRS) (prečišćeni tekst) Narodne novine SRH broj 32/88.

t. 2. f.). Ne radi se o sporu na koji bi se imalo primijeniti plovidbeno pravo, niti o sporu koji se odnosi na (kumulativno) brodove i na plovidbu na moru, pa Okružni privredni sudovi ne bi mogli odlučivati u sporu, zbog smetanja posjeda broda (arg. iz čl. 36. st. 1. t. 1. c. ZRS).

Okružni privredni sudovi stvarno su nadležni da provode postupak osiguranja na brodovima (arg. iz čl. 36. st. 1. t. 4. ZRS).

Slijedi zaključak da u sporovima radi smetanja posjeda broda stvarno nadležni parnični (općinski) sud neće po službenoj dužnosti moći odrediti privremenu mjeru zaustavljanja broda. U tim će postupcima brod moći biti zaustavljen samo po prijedlogu vjerovnika kod nadležnoga Okružnoga privrednog suda.

Potraživanja koja se osiguravaju privremenom mjerom zaustavljanja broda

Potraživanja koja se mogu osigurati privremenom mjerom zaustavljanja broda, tzv. »pomorska potraživanja«, taksativno su naznačena Zakonom o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi.

Osigurati se mogu potraživanja osigurana založnim pravom, i to zakonskim ili ugovornim ili drugim založnim pravom stranog prava (arg. iz čl. 877. st. 2. u vezi čl. 982. st. 1. ZPUP). Osigurati se mogu potraživanja nastala iz prava vlasništva na brodu ili prava suvlasništva na brodu koji je predmetom osiguranja (arg. iz čl. 982. st. 4. ZPUP).

Osigurati se mogu nadalje i sva »pomorska potraživanja« taksativno nabrojena odredbom čl. 877. st. 3. Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi.

Lista potraživanja radi osiguranja kojih se može privremeno zaustaviti brod ovime je ograničena, a odnosi se na slučajeve u kojima je predmet osiguranja brod jugoslavenske zastave (arg. iz čl. 981. st. 2. ZPUP).

Ovako ograničena lista potraživanja koja se mogu osigurati privremenim zaustavljanjem broda odnosi se na strane brodove, samo ako između države čiju zastavu strani brod vije i SFR Jugoslavije postoji faktična uzajamnost (arg. iz čl. 981. st. 2. ZPUP). Slijedi zaključak da u slučaju nepostojanja faktičke uzajamnosti o kojoj je riječ, strani brod može biti privremeno zaustavljen, zbog osiguranja bilo kojeg, a ne samo radi tzv. »pomorskog potraživanja«.

Uvjet faktičke uzajamnosti neće morati biti ispunjen, radi ograničenja liste potraživanja, zbog kojih se strani brod može privremeno zaustaviti u onim slučajevima kada se ima primijeniti Međunarodna konvencija za izjednačenje nekih pravila o privremenom zaustavljanju pomorskih brodova, Brisel 1952.¹⁴

Odredbe Konvencije primjenjuju se u državama ugovornicama, na brodove koji viju zastavu jedne od država ugovornica (arg. iz čl. 8. st. 1. Konvencije).

¹⁴ Konvenciju je SFRJ ratificirala 1967. godine (SL SFRJ MUS 12/67).

Budući da je SFR Jugoslavija ratifikant Konvencije, jugoslavenski sudovi Konvenciju će neposredno primjenjivati na brodove koji viju zastavu jedne od država ugovornica (arg. iz čl. 210. Ustava SFRJ).

Lista tzv. »pomorskih tražbina« taksativno usvojenih Konvencijom je znatno šira od liste takvih tražbina propisanih Zakonom o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, premda on usvaja njena načela.

Valja istaći da je Jugoslavija zadržala pravo da ne primjenjuje Konvenciju na zaustavljanje broda za pomorsku tražbinu iz sporova o vlasništvu broda, stavljajući rezervu prilikom potpisivanja Konvencije (arg. iz čl. 10. Konvencije).

Liste pomorskih tražbina naznačenih u ZPUP-u i Konvenciji ne podudaraju se u dijelu koji se odnosi na potraživanja iz pomorskog zajma, posjeda, iskorištavanja ili o pravima na plodove iskorištavanja broda u suvlasništvu, utoliko što su ova potraživanja obuhvaćena Konvencijom, a ispuštena ZPUP-om, premda SFR Jugoslavija nije stavila rezerve i za naznačena potraživanja (arg. iz čl. 1. st. 1. t. 1. h., t. 1. q. Konvencije).

Nadležnost suda u postupku osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda

Brod može biti privremeno zaustavljen samo po odobrenju suda (arg. iz čl. 5. Konvencije), i to bi stvarno nadležnoga suda nadležnoga da postupa u postupku osiguranja na brodu, u SR Hrvatskoj — Okružnoga privrednog suda (arg. iz čl. 36. st. 1. t. 4. ZRS).

Mjere osiguranja na stranim brodovima — i to privremene mjere zaustavljanja broda, primijenit će se samo na one strane brodove koji se nalaze u obalnom moru SFRJ (arg. iz čl. 867. st. 1. ZPUP).

Mjesna nadležnost sudova osiguranja uređena je Zakonom o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi. Za odlučivanje o prijedlogu za određivanje i provođenje privremenih mjera na brodu, mjesno je nadležan sud na čijem se području nalazi brod u vrijeme podnošenja prijedloga za određivanje privremenih mjera, odnosno u vrijeme provođenja tih mjera (arg. iz čl. 873. ZPUP).

Pravila postupka osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda uređuju se nacionalnim zakonom države ugovornice Konvencije 1952. (arg. iz čl. 6. st. 2. Konvencije). Pravila postupka osiguranja u nas su uređena ZPUP-om, uz supsidijarnu primjenu pravila osiguranja iz Zakona o izvršnom postupku i uz supsidijarnu primjenu Zakona o parničnom postupku.

Trajanje postupka osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda

Privremena je mjera zaustavljanja broda vremenski ograničena, tako da u rješenju suda kojim se privremena mjera zaustavljanja broda dopušta, mora biti određen rok njenoga trajanja (arg. iz čl. 986. st. 1. ZPUP).

U praksi sudovi osiguranja ograničuju vrijeme trajanja privremene mjere zaustavljanja broda vremenskim trajanjem parničnoga (upravnoga ili arbitražnoga) postupka u kojem se meritorno odlučuje o tražbini vjerovnika. Određuju trajanje privremenoga zaustavljanja broda do, u pravilu, pravomoćnog okončanja ovih postupaka pred nadležnim organom.

Privremene mjere zaustavljanja broda radi osiguranja novčanoga potraživanja nisu dopuštene ako postoje uvjeti za određivanje prethodne mjere — predbilježbom založnoga prava na brodu (arg. iz čl. 264. ZIP u vezi čl. 867. st. 5. ZPUP).

Sudovi osiguranja bi morali ograničiti vrijeme trajanja privremene mjere zaustavljanja broda jugoslavenske zastave do trenutka kada se steknu uvjeti za određivanje prethodne mjere — predbilježbe založnoga prava na brodu upisanom u jugoslavenski Upisnik pomorskih brodova, a to je do nepravomoćnoga okončanja parničnoga postupka pred nadležnim domaćim prvostepenim sudom (arg. iz čl. 975. ZPUP).

Premda je sudskim rješenjem određeni rok trajanja privremenoga zaustavljanja broda relativno dug i ovisi o trajanju parničnoga (upravnoga ili arbitražnoga) postupka, u kojem se meritorno odlučuje o osnovanosti vjerovnikova potraživanja, u praksi se vrlo rijetko, gotovo nikada, ne događa da brod ostaje zaustavljen do utvrđenoga roka.¹⁵

Privremena se mjera zaustavljanja broda može dopustiti tijekom trajanja parničnoga (upravnoga, arbitražnoga) postupka.

Sudovi osiguranja dopustit će predloženu privremenu mjeru i prije nego je pokrenut parnični (upravni ili arbitražni) postupak, i u tom slučaju obavezat će predlagača da dokaže da je u roku od 15 dana takav postupak pokrenuo pred nadležnim organom (arg. iz čl. 986. st. 2. ZPUP).

Premda iz zakonskoga teksta ne slijedi izričito da se privremena mjera zaustavljanja broda može dopustiti i nakon okončanja sudskoga (upravnoga ili arbitražnoga) postupka, sve dok izvršenje ne bude provedeno, treba izvesti zaključak da se i u tom stadiju može dopustiti privremeno zaustavljanje broda (arg. iz čl. 263. ZIP u vezi čl. 867. st. 5. ZPUP), osim u slučaju kada su ispunjeni uvjeti za određivanje prethodne mjere (arg. iz čl. 264. ZIP u vezi čl. 867. st. 5 ZPUP).

Okončanje postupka osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda

Postupak osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda bit će okončan odlukom suda osiguranja donijetom:

- I. po službenoj dužnosti suda;
- II. na prijedlog predlagača privremene mjere;
- III. na prijedlog dužnika.

¹⁵ Predmet Okružnoga privrednog suda Rijeka, posl. br. R-I-222/62.

I. Okončanje postupka po službenoj dužnosti suda osiguranja

Situacije u kojima će sudovi osiguranja po službenoj dužnosti okončati postupak osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda taksativno su predviđene ZPUP-om, koji kaže da sud osiguranja postupak može:

- 1) obustaviti;
- 2) ukinuti privremenu mjeru zaustavljanja broda.

- 1a) Troškove provođenja osiguranja, čuvanja i održavanja broda, za vrijeme trajanja postupka osiguranja prethodno snosi vjerovnik — predlagач privremene mjere (arg. iz čl. 895. st. 1. ZPUP).

Sud može uvjetovati provođenje privremene mjere zaustavljanja broda na način da naloži vjerovniku polaganje određenoga novčanog iznosa na depozit suda, za pokriće troškova postupka osiguranja (arg. iz čl. 895. st. 2. ZPUP).

Zatraženi bi polog služio kao osiguranje predvidivih troškova provođenja osiguranja. Ako vjerovnik ne postupi prema nalogu suda, postupak se osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda obustavlja rješenjem suda donijetim prema službenoj dužnosti (arg. iz čl. 895. st. 3. ZPUP).

- 1b) Troškove održavanja broda i uzdržavanja posade broda, dok traje njegovo zaustavljanje, snosi dužnik (vlasnik broda — brodar), (arg. iz čl. 988. st. 1. ZPUP).

Ako sredstva kojima dužnik raspolaže nisu dovoljna, sud će predlagачu privremene mjere narediti predujmljivanje određene novčane svote potrebne za uzdržavanje posade broda (arg. iz čl. 988. st. 2. ZPUP). Nije, međutim, jasno na koji će način sud doznati i kako će provjeriti da li dužnik ima na raspolaganju dovoljno sredstava. Ako vjerovnik ne udovolji naredbi suda, postupak osiguranja bit će po službenoj dužnosti obustavljen (arg. iz čl. 895. st. 3. ZPUP). Pažljivom usporedbom odredbi čl. 895. st. 1. ZPUP-a i čl. 988. st. 1. ZPUP-a, lako je uočiti da ove norme kolidiraju u dijelu u kojem se govori o snašanju troškova održavanja broda. Naime, jedna odredba nameće tu obvezu vjerovniku, a druga pak dužniku.

- 1c) Kada sud na prijedlog vjerovnika rješenjem dopusti privremenu mjeru zaustavljanja broda, može istovremeno (ex offa), ako se ukaže potreba, odrediti čuvanje broda (arg. iz čl. 890. ZPUP).

Troškove čuvanja broda za vrijeme dok traje njegovo zaustavljanje prethodno snosi vjerovnik (arg. iz čl. 988. st. 3. ZPUP).

Ako je potrebno, sud će naložiti vjerovniku da predujmi troškove čuvanja broda, pa ako nalogu suda ne bude udovoljeno, sud će po službenoj dužnosti obustaviti postupak osiguranja (arg. iz čl. 895. st. 2. i čl. 895. st. 3. ZPUP).

1d) Ako u postupku osiguranja okolnosti slučaja to nalažu, sud može, na prijedlog dužnika, naložiti vjerovniku da u ostavljenom (sudskom) roku položi na depozit suda neki iznos novca, radi pokrića štete koja prijete dužniku zbog odluke suda da se brod privremeno zaustavi (arg. iz čl. 33. i čl. 270. st. 2. ZIP).¹⁶

U slučaju da vjerovnik ne plati »jamstvo« na depozit suda, privremena mjera zaustavljanja broda neće se provesti, odnosno postupak osiguranja bit će po službenoj dužnosti obustavljen (arg. iz čl. 895. st. 3. ZPUP).

Institut »jamstva«, kao uvjet za određivanje (provođenje) privremene mjere, reguliran je odredbama Zakona o izvršnom postupku, koji se supsidijarno ima primijeniti u postupku osiguranja na brodovima. Termin »jamstvo« ima značenje »kaucije«, tj. novčanog iznosa kojega polaže stranka sudu, za slučaj da bi od neke njene procesne radnje ili sudske procesne radnje koja se poduzima u njenu korist, drugoj stranki prijete šteta ili troškovi, tako da druga stranka na pologu stječe zakonsko založno pravo, radi osiguranja svog budućega, eventualnoga potraživanja za naknadu štete, tj. za naknadu troškova postupka (u parničnom postupku — aktorska kaucija, *cautio iudicatum solvi*).

Premda poglavlje u Zakonu o izvršnom postupku koje govori o »jamstvu« naslovno obrazlaže »jamstvo« kao uvjet za određivanje privremene mjere, odredba čl. 270. ZIP-a ima se tumačiti šire, tj. da se »jamstvom« može uvjetovati privremena mjera nakon što je već dopuštena. U tom slučaju »jamstvom« se uvjetuje izvršenje privremene mjere. Naime, »jamstvo« se određuje tek prema prijedlogu dužnika. Kako dužnik u fazi donošenja rješenja o zaustavljanju u pravilu ne sudjeluje, nego je o dopuštenoj privremenoj mjeri obaviješten nakon što primi sudsko rješenje o zaustavljanju broda, restriktivno tumačenje odredbe čl. 270. st. 2. Zakona o izvršnom postupku onemogućilo bi dužnika da uopće traži polaganje »kaucije«.¹⁷

Zakon o izvršnom postupku ne sankcionira, međutim, propuštanje dužnosti polaganja »kaucije« od strane vjerovnika.

Rješenje ovisi o značaju koji se pridaje odluci suda o polaganju »kaucije«. Odluka suda o polaganju »kaucije« može se tumačiti kao kondemna-

¹⁶ Sud će naložiti vjerovniku da položi u sud na ime »jamstva« neki iznos novca, a samo ako to dužnik sam izričito predloži — i neko drugo sredstvo osiguranja ili drugu imovinsku vrijednost (arg. iz čl. 33. ZIP, i analogno čl. 82. st. 3. Zakona o rješavanju sukoba zakona . . ., SL SFRJ, br. 43/82).

¹⁷ *Suprotno*: Stajalište Privrednoga suda Hrvatske u Zagrebu iz Rješenja posl. broj II Pž-238/89-2 od 21. veljače 1989.: »obveza polaganja jamstva« ne može se nametnuti vjerovniku nakon što je privremena mjera zaustavljanja broda već izdana«.

U praksi sud osiguranja, međutim, odlučuje o prijedlogu da se naloži vjerovniku plaćanje »kaucije« iznesenom nakon što je privremena mjera zaustavljanja broda već dopuštena, pa i o takvom prijedlogu koji je postavljen tek u žalbi dužnika uloženoj na rješenje o zaustavljanju broda. (rješenje OPS Rijeka, posl. br. V R-I-81/87-3 od 13. 11. 1987. godine)

torni nalog vjerovniku, pa bi u tom slučaju valjalo tražiti izvršenje rješenja o polaganju »kaucije« u izvršnom postupku.¹⁸

Na temelju rješenja o polaganju »jamstva«, izvršenje bi se imalo provesti na prijedlog dužnika (arg. a contrario iz čl. 226. st. 4. ZIP).

Odluka suda o polaganju »kaucije« može se tumačiti i kao rezolutivni uvjet provođenja privremene mjere.

Ovakvo stajalište zauzela je sudska praksa, tako da u slučaju nepolaganja »kaucije« sudovi osiguranja obustavljaju postupak osiguranja, supsidijarnom primjenom odredbe č. 254. st. 2. ZIP, odnosno analognom primjenom odredbe čl. 895. st. 3. ZPUP.

- 2a) Sud osiguranja će rješenjem, donijetim po službenoj dužnosti, ukinuti dopuštenu privremenu mjeru, a brod osloboditi zaustavljanja, ako dužnik tijekom postupka osiguranja pruži sudu dokaz o tome da je u nekoj drugoj državi već dao primjereno osiguranje ili drugu imovinsku vrijednost za isto potraživanje i za istoga vjerovnika, uz uvjet da je takvo osiguranje, odnosno imovinska vrijednost, raspoloživo i prenosivo u korist vjerovnika, i uz daljnji uvjet postojanja faktične uzajamnosti (arg. iz čl. 984. ZPUP).
- 2b) Postupak osiguranja bit će po službenoj dužnosti obustavljen, a dopuštena privremena mjera ukinuta i u slučaju kada dužnik:
 - 2b₁) — položi sudu svotu potraživanja koja se osigurava zajedno s kamatom i troškovima;
 - 2b₂) — učini vjerojatnim da je u vrijeme donošenja rješenja kojim je dopuštena privremena mjera zaustavljanja broda, potraživanje koje se osigurava već bilo naplaćeno ili dovoljno osigurano;
 - 2b₃) — ako je pravomoćnom odlukom nadležnoga organa utvrđeno da potraživanje nije nastalo ili da je prestalo (arg. iz čl. 987. ZPUP).

¹⁸ S. Triva, M. Belajec, M. Dika: »Sudsko izvršno pravo« Informator, Zagreb 1984. godine.

Iz sudske prakse:

Rješenje Okružnog privrednog suda Rijeka, posl. br. R-I-81/87-3 od 13. 11. 1987., i R-I-22/85-7 od 6. 3. 1985.

Citiranim rješenjima sud je uvjetovao provođenje privremene mjere zaustavljanja broda plaćanjem »kaucije« na polog suda, za štetu koja bi dužniku mogla biti nanesena provođenjem privremene mjere. Sud može naložiti vjerovniku da na depozit suda položi novčani iznos na ime »jamstva« u roku koji je kraći od roka za podnošenje žalbe na rješenje o polaganju »jamstva«. (rješenje Višega privrednog suda Hrvatske u Zagrebu, posl. br. II Pž-491/85-2 od 14. 3. 1985). Sud neće prihvatiti prijedlog dužnika i odrediti iznos kojega bi morao položiti kod suda vjerovnik, kao »jamstvo« za štetu koja bi dužniku mogla biti nanesena određivanjem i provođenjem privremene mjere, u slučaju kada je privremena mjera dopuštena, radi osiguranja potraživanja koje dužnik u cijelosti ili djelomično priznaje (rješenje Višega privrednoga suda Hrvatske u Zagrebu, posl. broj II Pž-491/85-2 od 14. 3. 1985.).

II. Okončanje postupka prema prijedlogu vjerovnika

Tijekom postupka osiguranja vjerovnik može, a bez pristanka dužnika, povući prijedlog za dopuštanje privremene mjere zaustavljanja broda. To može učiniti i nakon što je sud već donio rješenje o dopuštenju privremene mjere. Vjerovnik može i djelomično povući prijedlog. U tom slučaju sud osiguranja će obustaviti postupak, bilo u cijelosti, bilo djelomično (arg. iz čl. 37. st. 1. i st. 2. ZIP, u vezi čl. 867. st. 5. ZPUP).¹⁹

III. Okončanje postupka prema prijedlogu dužnika

Privremenu mjeru zaustavljanja broda, dopuštenu prije pokretanja parničnog (upravnog, arbitražnog) postupka, vjerovnik je obvezan opravdati u zakonskom roku. Propusti li to učiniti, na prijedlog dužnika, privremena mjera bit će ukinuta (arg. iz čl. 986. st. 2. i 3. ZPUP).

Osiguranje novčanoga potraživanja vjerovnika kao uvjet za oslobađanje broda od zaustavljanja

Vjerovnik može u prijedlogu za dopuštanja privremene mjere (ili naknadno) izjaviti da se umjesto privremene mjere zadovoljava polaganjem određenoga iznosa na ime »jamstva« od strane dužnika (arg. iz čl. 269. st. 1. ZIP u vezi čl. 867. st. 5. ZPUP).

Polaganje »jamstva« umjesto privremene mjere može se odrediti i na prijedlog dužnika (arg. iz čl. 269. st. 2. ZIP). Ako dužnik položi »jamstvo«, sud će obustaviti postupak osiguranja i ukinuti privremenu mjeru, odnosno brod osloboditi zaustavljanja (arg. iz čl. 269. st. 3. ZIP i čl. 983. st. 1. ZPUP). Radi se o ponudi za nadomještanje privremene mjere koju dužnik nije obvezan dati, nego njeno ostvarenje ovisi o tomu prihvaća li dužnik takvu vjerovnikovu ponudu ili ne. To je specifična izvršna facultas alternativa koju vjerovnik nudi dužniku.²⁰

U postupku osiguranja valja razlikovati situaciju u kojoj se kao osiguranje nudi gotov novac, od situacije u kojoj se nudi neko drugo sredstvo osiguranja kao facultas alternativa za ukidanje privremene mjere.

Ako dužnik položi sudu cijelu svotu potraživanja koje se osigurava privremenom mjerom zaustavljanja broda, s kamatama i troškovima, što može učiniti bilo na prijedlog vjerovnika bilo po svojoj volji, sud će, po službenoj dužnosti i bez prethodno zatražene suglasnosti vjerovnika, postupak osiguranja obustaviti, a privremenu mjeru zaustavljanja broda ukinuti (arg. iz čl. 987. ZPUP).

¹⁹ Predmeti Okružnoga privrednog suda Rijeka R-I: 6/88, 11/88, 34/87, 36/86, 41/89.

²⁰ S. Triva, V. Belajec, M. Dika: »Sudsko izvršno pravo«, Informator Zagreb, 1984., str. 403.

Drukčija je međutim pravna situacija kada dužnik daje neka druga sredstva osiguranja ili drugu imovinsku vrijednost, u visini svote potraživanja za koju je brod zaustavljen. Ova osiguranja, odnosno imovinska vrijednost, moraju biti raspoloživa i prenosiva u korist vjerovnika (arg. iz čl. 983. st. 1. ZPUP).

Naš plovidbeni zakon ne veli koja su to druga osiguranja, odnosno koja je to imovinska vrijednost koja se može položiti u sud, radi osiguranja vjerovnikova potraživanja, niti što znači »raspoloživa i prenosiva u korist vjerovnika«.

Dužnik može ponuditi vrijednosne papire ili predmete veće vrijednosti. Ako se radi o predmetima veće vrijednosti, a položeni su kod suda, jasno je da su oni »raspoloživi i prenosivi u korist vjerovnika«.

U praksi pomorskoga sudovanja sve češće se kao sredstvo osiguranja vjerovnikova potraživanja nude tzv. »Garancije P&I klubova«.

Postavlja se pitanje da li su ovakve »garancije« raspoložive i prenosive u korist vjerovnika.

Da bismo dobili odgovor na ovo pitanje, valja prije svega odrediti pojmopravno značenje »garancije P&I kluba«.

U praksi sudova osiguranja pojavilo se stajalište da je »garancija P&I kluba« pravni institut koji se ima podvrgnuti režimu bankarske garancije iz čl. 1083. Zakona o obveznim odnosima.²¹

Neki sudovi osiguranja su, naime, zauzeli stav da se radi o vrsti bankarske garancije, kojom se obvezuje P&I klub prema primatelju garancije (korisniku — vjerovniku u postupku osiguranja), da će mu u slučaju da dužnik ne ispuní obvezu o dospelosti, namiriti obvezu prema uvjetima naznačenim u garanciji (arg. iz čl. 1083. ZOO).

Naš Zakon o obveznim odnosima poznaje dvije vrste bankarskih garancija: supergaranciju, kojom druga banka potvrđuje obvezu iz garancije (arg. iz čl. 1085. ZOO) i garanciju »bez prigovora« (arg. iz čl. 1087. ZOO).

Ako se radi o supergaranciji korisnik garancije može svoj zahtjev iz garancije podnijeti, bilo banci koja je izdala garanciju (analogno P&I klubu), bilo onoj koja je garanciju potvrdila (bilo kojoj drugoj banci).

Neki sudovi naime smatraju da bi »garancija P&I kluba« bila »raspoloživa i prenosiva u korist vjerovnika«, ukoliko bi sadržavala klauzulu »bez prigovora« ili klauzulu »na prvi poziv«, i ukoliko bi bila potvrđena od strane jugoslavenske banke. Ovo zbog toga što bi vjerovnik u tom slučaju mogao ostvariti svoje potraživanje iz garancije kod jugoslavenske banke. U protivnom, garancijom inozemnog osiguravatelja vjerovnik bi bio doveden u situaciju da svoje potraživanje mora ostvariti u inozemstvu, pa njegovo potra-

²¹ Zakon o obveznim odnosima stupio je na snagu 1. 10. 1978., a objavljen u SL SFRJ br. 79/78, s kasnijim izmjenama.

živanje nije »raspoloživo i prenosivo« u korist vjerovnika u državi suda osiguranja kod kojega je garancija položena.²²

Ova pravno stajalište polazi od pretpostavke da su P & I klubovi ovlašteni za obavljanje bankarskih poslova (arg. iz čl. 1088. ZOO).

Postavlja se, međutim, pitanje primjenom kojega materijalnoga prava će se »garancija P & I kluba« tretirati kao bankarska garancija. Zakonom o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, propisana je primjena materijalnoga prava mjesta gdje se u vrijeme sklapanja ugovora nalazilo sjedište davaoca garancije (arg. iz čl. 20. ZORS). Ako se zauzme stav da se ima primijeniti pravo sjedišta P & I kluba, koji je izdao garanciju, sud bi morao poznavati materijalno pravo svih država u kojima postoje P & I klubovi, pa onda u svakom konkretnom slučaju cijeliti izdanu garanciju svakoga pojedinog P & I kluba.

Smatram da »garancije P & I klubova« treba svrstati pod režim ugovora o jamstvu iz glave XXIX. Zakona o obveznim odnosima. U tom slučaju »garanciju P & I kluba« koju u postupku osiguranja nudi dužnik treba smatrati *ponudom* učinjenom vjerovniku da zaključi ugovor o jamstvu s P & I klubom.

Ugovorom o jamstvu jamac se obvezuje prema vjerovniku da će ispuniti pravovaljanu i dospjelu obvezu dužnika, ako to ovaj ne učini (arg. iz čl. 997. ZOO). U konkretnom slučaju dužnik predlaže da vjerovnik iz postupka osiguranja — predlagač privremene mjere, zaključi ugovor o jamstvu s P & I klubom kao jamcem, koji se (klub) obvezuje, ili će se obvezati vjerovniku, da će ispuniti pravovaljanu i dospjelu obvezu dužnika iz postupka osiguranja.

Radi se o dvostranom ugovoru koji će biti sklopljen kad se ugovorne stranke suglase o bitnim sastojcima ugovora (arg. iz čl. 26. ZOO). Slijedi dakle da vjerovnik iz postupka osiguranja, kao druga ugovorna stranka iz ugovora o jamstvu, treba dati suglasnost za sklapanje ovoga ugovora. Budući da se »garancija P & I kluba« ima smatrati *ponudom*, odnosno, prijedlogom za sklapanje ugovora o jamstvu, učinjenom vjerovniku — predlagaču privremene mjere, ona mora sadržavati sve bitne sastojke ugovora o jamstvu, tako da će vjerovnik prihvatom ponude sklopiti takav ugovor. Prihvat vjerovnika mora biti stavljen u pismenoj formi (s obzirom da se u pravilu kod suda osiguranja ne zakazuje glavna rasprava o prijedlogu za dopuštanje privremene mjere), jer šutnja ponuđenoga ne znači prihvaćanje ponude (arg. iz čl. 32. i čl. 46. st. 1., u vezi čl. 998. ZOO).²³

Slijedi zaključak da u postupku osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda, predlagač privremene mjere može, ili unaprijed naznačiti

²² Stajalište Okružnoga privrednog suda u Splitu sadržano u radnim materijalima za Savjetovanje Privrednih sudova u pomorskim sporovima, održano u veljači 1988. godine u Opatiji.

²³ »Ako bi P & I klub dao garanciju za dužnika, nastaje samostalna odgovornost P & I kluba kao poruka«. — Dr. Branimir Lukšić: »Zaustavljanje broda kao mjera osiguranja«, »Osiguranje i privreda« broj 6/84, str. 18.

da će prihvatiti »garanciju P & I kluba« umjesto zaustavljanja broda, ili može naknadno izjaviti da prihvaća »garanciju P & I kluba« koju nudi dužnik.

Sud osiguranja ne može sam odlučivati o tomu hoće li osloboditi brod zaustavljanja na temelju »garancije P & I kluba«, nego mora biti rukovođen voljom vjerovnika koju će on izraziti u pismenoj formi, u bilo kojoj fazi postupka osiguranja. Sud osiguranja ne može prisiliti vjerovnika da prihvati »garanciju P & I kluba«. Vjerovnik će prihvatiti ponudu za zaključivanje ugovora o jamstvu s P & I klubom, ako ovaj uživa ugled u njegovim očima. Vjerovnik, naime, mora biti u situaciji da sam odlučuje prihvaća li »garanciju P & I kluba«, jer će upravo on, u slučaju neispunjenja obveze iz »garancije«, biti prisiljen podnijeti tužbu nadležnom sudu u sjedištu P & I kluba (u inozemstvu). Slijedi nadalje zaključak da »garancija P & I kluba« nije »raspoloživa i prenosiva u korist vjerovnika« u smislu zakonskoga teksta.

Bez obzira na to hoće li se »garancija P & I kluba« pojmovno smatrati bankarskom garancijom ili ponudom za zaključivanje ugovora o jamstvu učinjenom vjerovniku, stranke se međusobno moraju prethodno same sporazumjeti o tome da li je ponuđeno »jamstvo« dovoljno, prije nego sud osiguranja oslobodi brod zaustavljanja (arg. iz čl. 5. st. 2. Konvencije).

Pravni lijekovi

Protiv rješenja o dopuštanju privremene mjere na brodu dopuštena je devolutivna žalba, koja ne zadržava izvršenje rješenja (nije suspenzivna), (arg. iz čl. 993. ZPUP).

Nameće se pitanje nije li moguće supsidijarnom primjenom odredbi ZIP-a dopustiti remonstrativni prigovor (arg. iz čl. 8. ZIP)?

Bilo je pokušaja u praksi da se o žalbi dužnika, uloženoj na rješenje kojim je dopuštena privremena mjera zaustavljanja broda, postupi kao sa remonstrativnim prigovorom.²⁴

Odredbom čl. 50. ZIP-a propisano je da se prigovor (protiv rješenja o izvršenju) može podnijeti iz razloga koji sprečavaju izvršenje. Razlozi za prigovor protiv rješenja o izvršenju navedeni su primjerice, pa se postavlja pitanje koji od navedenih razloga može biti razlogom za ulaganje prigovora na rješenje o dopuštanju privremene mjere zaustavljanja broda.

Ako bi sudovi osiguranja prihvatili praksu po kojoj bi se žalba dužnika razmatrala kao prigovor, s obzirom na nesuspensivnost ovih pravnih lijekova, otvorili bi mogućnost dužniku da napusti luku zaustavljanja prije nego drugostepeni sud odluči o eventualnoj žalbi vjerovnika. Naime, ako sud osiguranja odlučujući o prigovoru dužnika obustavi postupak osiguranja i ukinе provedene radnje — privremenu mjeru, naložit će organu uprave, nadležnom za izvršenje svojega rješenja (lučkoj kapetaniji) da vrati oduzete

²⁴ Predmet Okružnoga privrednog suda Rijeka, posl. br. R-I-211/84.

isprave brodu pa se do odluke drugostepenoga suda brod više neće nalaziti u luci zaustavljanja (arg. iz čl. 53. st. 4. ZIP).

Dok se ne otklone sve navedene nejasnoće uputnije je ne prihvatiti praksu da se o žalbi dužnika uloženoj na rješenje kojim je dopuštena privremena mjera zaustavljanja broda razmatra kao o prigovoru.²⁵

Izvršenje rješenja kojim je privremena mjera dopuštena

Provođenje privremene mjere zaustavljanja broda u nadležnosti je suda osiguranja, koji nakon što dopusti privremenu mjeru, po službenoj dužnosti poziva organ nadležan za poslove sigurnosti u luci zaustavljanja (lučku kapetaniju), da brodu oduzme upisni list, tj. brodsku svjedodžbu, popis posade i isprave o sposobnosti broda za plovidbu, a stranom brodu isprave koje odgovaraju ovim jugoslavenskim ispravama (arg. iz čl. 980. ZPUP).

Dok traje provođenje privremene mjere, odnosno postupak njenog izvršenja, sud može prema potrebi, odrediti čuvanje broda, a može sastaviti popis posade i putnika koji ostaju na brodu te popisati vrstu i količinu tereta koji se na zaustavljenom brodu nalazi (arg. iz čl. 980. ZPUP).

Ove će radnje sud osiguranja poduzeti ili po službenoj dužnosti ili na prijedlog vjerovnika (arg. iz čl. 890. i 891. ZPUP).

Dok se teret nalazi na privremeno zaustavljenom brodu, brigu o čuvanju tereta vodi zapovjednik broda, ili osoba koju sud postavi za čuvara broda. Sud, međutim, može dopustiti da se teret iskrca i smjesti na čuvanje u javno skladište ili na drugo prikladno mjesto, ako to predloži osoba ovlaštena da raspolaze teretom, dužnik ili zapovjednik broda, ili čuvar broda (arg. iz čl. 893. ZPUP).

Ako se na zaustavljenom brodu nalaze putnici, oni se moraju zajedno s prtljagom iskrcati, osim ako dužnik predloži da ostanu na brodu i predujmi troškove uzdržavanja putnika, a tomu se ne protive vjerovnik ili čuvar (arg. iz čl. 894. ZPUP).

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Člankom nije obuhvaćen čitav niz pitanja otvorenih u praksi pomorsko-ga sudovanja u postupcima osiguranja privremenom mjerom čuvanja broda i privremenom mjerom zabrane raspolaganja i otuđenja broda, što će biti predmetom jednoga budućeg izlaganja.

Rasprave oko mogućih rješenja svih onih pitanja koja su otvorena u postupku osiguranja privremenom mjerom zaustavljanja broda, brojne su i nude različite odgovore, što stvara pravnu nesigurnost za sve sudionike ovih postupaka.

²⁵ Predmet Okružnoga privrednog suda Rijeka, posl. br. R-I-6/89.

Dileme koje sam ovdje naznačila pojavljuju se upravo zato jer zakonskom tekstu nedostaju izričite odredbe koje reguliraju mjere osiguranja u cijelosti. Već prilikom slijedećih izmjena Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi u zakonski tekst valjalo bi unijeti odredbe koje reguliraju način polaganja »kaucije« za pokriće eventualne buduće štete i troškova dužniku, nastalih zbog zaustavljanja broda, uvjete i rokove za njego polaganje i sankcije zbog propuštanja njenoga polaganja. Valjalo bi odrediti uvjete pod kojima sud osiguranja može osloboditi brod zaustavljanja polaganjem »jamstva« od strane dužnika, uz izričito obrazloženje koje se »osiguranje« ima smatrati »raspoloživim i prenosivim u korist vjerovnika«. Posebno treba razmotriti mogućnost dopuštanja remonstrativnoga pravnog lijeka na rješenja donijeta u postupcima osiguranja, uz specifikaciju pojedinih razloga za ulaganje prigovora.

Do buduće revizije Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi ostat će mnoge nejasnoće u sadržaju privremenih mjera zaustavljanja broda i njihovoj primjeni.

Summary

ARREST OF SHIP AS PROVISIONAL MEASURE IN SECURITY PROCEDURE

The article presents a short review of court practice regarding arrest of a ship as a measure of securing creditor's claims for payment of money values or other claims. It points out problems arising out of maritime and execution law in security proceedings, resulting from confused or non-existing material, process, and legal provisions.

The author of this paper shortly defines security proceedings in general, treats arrest of a ship as a measure of securities separately, points out all types of temporary measures imposed on a ship and describes claims that become subject to security measures through temporary arrest of a ship. The article also deals with court jurisdiction in proceedings for security through temporary measures of arrest of a ship, duration of proceedings, finalization, legal remedies and finally execution of awards ruled in those proceedings.

The paper also touches on the problem of P & I Club guarantee, which is very often offered as a special executive and facultative alternative in security proceedings through temporary measures of arrest of a ship.

Članak je izložen kao referat na Seminaru iz pomorskoga prava u Zagrebu, 22. i 23. studenoga 1989. godine, koji je održan u organizaciji tvrtke »Stephenson Harwood« — London.